

กฎหมายในมุมมองของพระพุทธศาสนา LAW IN VIEW OF BUDDHISM

ดร.วัน สุวรรณพงษ์
นักวิชาการอิสระ, จังหวัดร้อยเอ็ด

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายในมุมมองของพระพุทธศาสนา กฎระเบียบ และแนวทางที่อยู่ร่วมกันกล่าวตามนัยทางสังคมวิทยา เรียกว่า บรรทัดฐานทางสังคมหรือปทัสถานทางสังคมหมายถึงมาตรฐานที่คนส่วนใหญ่ในกลุ่มยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้แก่กฎระเบียบแบบแผนความประพฤติต่างๆ เป็นที่ยอมรับระหว่างสมาชิก จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มชุมชน สังคมและประเทศชาติตามลำดับต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติตามนัยแห่งพุทธธรรม ไม่หลงติดในสมมติกฎหมายเป็นการสร้างสังคมที่ดีขึ้นมาเพื่อเป็นสภาพเอื้อให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเข้าสู่ชีวิตที่ดีงามการบัญญัติกฎหมายก็จะเน้นการสร้างคนดีเพราะเป็นเครื่องฝึกมนุษย์ให้ขึ้นไปสู่ชีวิตที่ดีงามเมื่อกฎหมายเป็นสิกขาบทคือเป็นเครื่องฝึกตนกฎหมายก็จะเป็นเครื่องมือในการสร้างคนดี โดยอาศัยหลักธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติ

คำสำคัญ : กฎหมาย, มุมมอง, พระพุทธศาสนา

Abstracts

This article aims to study the law from the perspective of Buddhism, rules and ways of living, as sociological implications are called social norms or social norms, which means that the majority of the people in the group are guided in the practice. Rules, patterns, behaviors Accepted between members. So they formed into a community group. Society and Nation, respectively. Must comply with the laws of nature in the Buddhist sense. Do not be trapped in assuming the law is to create a better society as a condition for the development of human beings into a good life. Legislation will focus on creating good people. Because, it is a human training machine up to a good life. When the law is categorized as a machine. The law will be instrumental in creating good people. By virtue of principle as the principle.

Keywords : Law, View, Buddhism

๑. ความเบื้องต้น

ในอดีตมนุษย์เชื่อเรื่องปรากฏการณ์กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่เหนือธรรมชาติเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่ง ที่มองไม่เห็นมนุษย์เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตการที่มนุษย์อยู่ร่วมกัน เป็นกลุ่มโดยมีการกำหนดกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันรวมทั้งกำหนดแนวปฏิบัติแนวทางวิธีการที่ให้คน ในกลุ่มสังคมของตนเองนั้นดำเนินชีวิตอยู่ในกลุ่มได้อย่างปกติสุขและมีความสุขโดยปราศจากการ แก่งแย่งขัดแย้งวุ่นวายละเมิดสิทธิต่างๆ ซึ่งเห็นได้ว่ามนุษย์ได้รู้จักการกำหนดวางหลักเกณฑ์กฎกติกา ต่างๆ เหล่านี้ในการดำเนินชีวิตที่เรียกว่ากฎหรือระเบียบของกลุ่มข้อบังคับของกลุ่มหรือของสังคมทั้งนี้ โดยจะเป็นข้อตกลงร่วมกันและมีความเชื่อว่าถ้าผู้ใดฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ต่างๆ หรือแนวปฏิบัติที่ได้ร่วมกัน วางไว้บุคคลผู้ฝ่าฝืนนั้นจะต้องได้รับการลงโทษจากอำนาจเหนือธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็น จนมักจะมีคำกล่าวที่ว่าที่ไหนมีการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่มาที่นั่นย่อมมีความจำเป็นต้องมีกฎระเบียบ แนวทางในการอยู่ร่วมกัน^๑

๒. พัฒนาการของกฎหมาย

การปกครองของไทยตั้งแต่โบราณมานั้นมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่พระมหากษัตริย์ผู้ เป็นองค์พระประมุขแห่งรัฐโดยที่องค์พระมหากษัตริย์ได้ทรงนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาใช้เป็น องค์ประกอบในการปกครองและบริหารราชการแผ่นดินมาทุกยุคสมัยเพื่อให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข สืบมาซึ่งนับจากปีพุทธศักราช ๒๔๗๕ เป็นต้นมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจาก สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขอยู่ ภายใต้รัฐธรรมนูญรัฐธรรมนูญเดิมคือคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นกฎหมายหลักคู่บ้านคู่เมืองของไทย มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ได้ถูกใช้เป็นกฎหมายแม่บทมาก่อนที่จะมีรัฐธรรมนูญใน ประเทศไทยคำว่า“ธรรมศาสตร์”ในสมัยก่อนถูกใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า“นิติศาสตร์”ในสมัยนี้^๒ แต่เป็นนิติศาสตร์ตามนัยแห่งนิติปรัชญาและนิติธรรมแบบกรีก-โรมันและคริสต์ เสริมด้วยวิทยาศาสตร์ แบบเดสการ์ต (René Descartes) ซึ่งมีหลายประเด็นที่แตกต่างจากนิติปรัชญาและหลักนิติธรรมแนว ธรรมศาสตร์ ราชินิติ และโลกินิติ ทั้งในแง่เนื้อหาและวิธีการ (นิติบัญญัติ) และการตีความ (เชิงบริหาร) และตุลาการ ดังนั้นจึงเกิดปัญหาหลากหลายทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค นิติศาสตร์ ตามนัยแรก เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทมากต่อวิถีชีวิตแบบวิถีไทยวิถีพุทธในสังคมไทยตั้งแต่รัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจวบจนปัจจุบัน

^๑ทรงศิลป์อมพะเศวต, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย, (กรุงเทพมหานคร: ภาควิชารัฐศาสตร์และ นิติศาสตร์สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ม.ป.ป.), หน้า ๕-๑๐.

^๒พระพรหมบัณฑิต (ประยูรธมมจิตโต), ทรงครองแผ่นดินโดยทศพิธราชธรรม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐). [ออนไลน์] แหล่งที่มา: <http://watprayoon.org/index.php?topgroupid=1&subgroupid=351&groupid=89>. [๒๕มิ.ย. ๒๕๕๖].

คำว่า“นิติศาสตร์” มาจากภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นภาษาของประเทศไทยเดียวที่มีอารยธรรมเก่าแก่แต่โบราณนิติศาสตร์เป็นถ้อยคำทางวิชาการของประเทศไทยนิติศาสตร์ตามความหมายที่ใช้ในประเทศไทยจะเป็นวิชาทางด้าน politics คือวิชาด้านรัฐศาสตร์หรือวิชาการเมืองดังที่กล่าวถึงในคัมภีร์พุทธศาสนาว่า “ขัตติยธมมสงขาเตนิติสตเถ”^๙ซึ่งแปลว่าในนิติศาสตร์กล่าวคือขัตติยธรรม (ธรรมของกษัตริย์)คือคุณสมบัติของผู้ปกครองและหลักการปกครอง “นิติ” แปลว่าการนำมีรากศัพท์เดียวกับคำว่า “นายก” ซึ่งแปลว่าผู้นำคำเดิมในภาษาบาลีหรือสันสกฤตว่านิติซึ่งมาจากธาตุเดียวกันกับนายกคือนีแปลว่านำ “นิติ” จึงแปลว่าการนำนิติศาสตร์ที่แท้จริงเรียกว่า “นิติศาสตร์” ภาษาไทยเรียกนิติศาสตร์เพื่อให้สันนิติศาสตร์แปลว่าศาสตร์แห่งการนำหรือจัดดำเนินการซึ่งอาจขยายความหมายว่าเป็นศาสตร์แห่งการนำคนหรือการนำกิจการของรัฐหรือการทำหน้าที่ของผู้นำอย่างไรก็ตามการที่จะดำเนินการปกครองหรือเป็นผู้นำประเทศชาติได้นั้นแน่นอนว่าต้องมีระเบียบแบบแผนคือเราต้องมีเครื่องมือที่จะใช้เป็นกติกาสังคมการปกครองจะเป็นไปไม่ได้ถ้าไม่มีกฎเกณฑ์กติกาอย่างน้อยต้องรู้ว่าทำอะไรได้หรือไม่ได้ในขอบเขตแค่ไหนการปกครองจึงเรียกร้องให้มีกฎเกณฑ์กติกาเกิดขึ้นเพราะฉะนั้นเรื่องของกฎหมายกับเรื่องของการปกครองจึงแยกกันแทบไม่ได้จนกลายเป็นว่าเมื่อมีการปกครองก็ต้องมีกฎหมายคือมีกฎเกณฑ์กติกาของสังคมหรือของประเทศชาติที่พลเมืองจะต้องประพฤติปฏิบัติตาม นิติศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยหลักการและข้อปฏิบัติต่างๆเริ่มตั้งแต่การเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันแนวทางการประพฤติขนบธรรมเนียมประเพณีและกฎเกณฑ์ต่างๆในทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งที่แนบสนิที่อยู่กับศาสนาหรือมาจากข้อกำหนดในศาสนาพราหมณ์

ส่วนนิติศาสตร์ตามความหมายทางวิชาการทางภารตวิทยาหมายถึงวิชาการเมืองการปกครองหรือการจัดกิจการบ้านเมืองเริ่มแต่เรื่องอำนาจหน้าที่และคุณสมบัติของราชาคือผู้ปกครอง การแต่งตั้งอำมาตย์ข้าราชการการจัดการบ้านเมืองให้อุดมสมบูรณ์การทูลการสงครามยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ต่างๆการสงบศึกและสันติภาพซึ่งเป็นหลักเกณฑ์กฎกติกาและคำแนะนำสั่งสอนแก่ผู้ทำหน้าที่ปกครองบ้านเมืองตรงกับที่ไทยเราเรียกว่ารัฐศาสตร์แบบนิติศาสตร์ตามความหมายนี้เช่นกฎหมายโบราณ ที่ปรากฏในคัมภีร์ราชานิติ หรือที่เรียกว่าในภาษาบาลี ราชานิติปกรณ์เป็นคัมภีร์โบราณที่รจนาไว้โดยพราหมณ์นันทญาณ และพราหมณ์คณามิสสกะ เป็นธรรมสุภาษิตที่สอนพระเจ้าแผ่นดิน เป็นหลักการปกครองราชาธิปไตยสมัยโบราณ คนสมัยก่อนตั้งแต่พระเจ้าอยู่หัว และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สมัยโบราณ ในประเทศไทยนี้ใช้ยึดเป็นหลักการนี้แทบทั้งสิ้น ดังตัวอย่างเช่น^{๑๐} “พึงทราบคนมีความรู้ด้วยการเจรจา พึงทรงศึกษาศีลธรรมด้วยการอยู่ร่วม พึงทรงทราบความสะอาดในการดำเนินราชกิจทุกอย่าง” ที่หมายถึง พระราชาต้องหมั่นเจรสนทนาธรรมกับนักปราชญ์ราชบัณฑิต หรือ กฎในการในการแต่งตั้งข้าราชการบริพารที่มีความว่า “ผู้มีคุณสมบัติ ผู้มีตระกูลและศีลานุวัตร มีสัจย์ มีธรรม มี

^๙ พ.ชา.ทสก.อ.(ไทย) ๘/๔๕๒

^{๑๐} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๒.

^{๑๑} มหาภิรมย์ (ทอง หงส์ดามรงค์), ราชานิติ ธรรมนิติ โลกนิติปกรณ์, พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ นางพรเพ็ญ หงส์ดามรงค์, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.พ., ๒๕๓๓), หน้า ๑.

ปัญญา มีศีลดี มีหลักดี มีความขยัน ควรตั้งเป็นผู้พิพากษา”^๖ เมื่อกล่าวโดยสังเขปตามนัยกฎหมายโบราณอาจกล่าวได้ว่า ธรรมศาสตร์ ราชันติ ธรรมนิติ โลกนิติปกรณมีเนื้อหาสาระสำคัญที่คาบเกี่ยวหรือทับซ้อนกับกรณีวิธีประชา กฎศีลธรรม จาริตประเพณีและกฎหมาย

กฎระเบียบและแนวทางที่อยู่ร่วมกันกล่าวตามนัยทางสังคมวิทยา เรียกว่า บรรทัดฐานทางสังคมหรือปทัสถานทางสังคม(Social norms) หมายถึงมาตรฐานที่คนส่วนใหญ่ในกลุ่มยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติได้แก่กฎระเบียบแบบแผนความประพฤติต่างๆเป็นที่ยอมรับระหว่างสมาชิก จึงรวมตัวกันเป็นกลุ่มชุมชน สังคมและประเทศชาติตามลำดับ ในประเด็นนี้ตามหลักทางสังคมวิทยากล่าวว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคมจึงไม่สามารถอยู่เองอย่างโดดเดี่ยวได้และเมื่อสังคมเกิดการติดต่อสมาคมเพื่อสนองความต้องการซึ่งกันและกันก็มีขึ้นตั้งนั้นแต่ละสังคมจึงจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ต่างๆเพื่อควบคุมความประพฤติของสมาชิกให้เป็นไปในทำนองเดียวกันและเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของส่วนรวมกฎเกณฑ์เช่นนี้เรียก “ปทัสถานทางสังคม”^๗ ซึ่งแบ่งเป็น ๓ประเภท ดังนี้

๑. วิธีประชาหรือวิธีชาวบ้าน (Folkways)เป็นแนวทางการปฏิบัติของบุคคลในสังคมซึ่งปฏิบัติตามความเคยชินและเป็นที่ยอมรับในสังคมเช่นการลุกให้คนชรานั่งในรถประจำทางวิธีประชา ยังหมายถึงมารยาททางสังคมงานพิธีต่างๆตามสมัยนิยมเช่นการแต่งกายการรับประทานอาหารอาบน้ำวันละ๒ครั้งเป็นต้นผู้ที่ละเลยไม่ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวจะได้รับการติเตียนเยาะเย้ยถากถางหรือการนินทาจากผู้อื่นทำให้สมาชิกต้องปฏิบัติตาม

๒. กฎศีลธรรมหรือจาริต (Mores)เป็นระเบียบแบบแผนที่สมาชิกในสังคมปฏิบัติโดยเคร่งครัดเป็นกฎศีลธรรมมีความสำคัญมากกว่าวิธีประชาหากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกสังคมประณามอย่างรุนแรงกฎศีลธรรมมักเป็นข้อห้ามเป็นกฎข้อบังคับและมีเรื่องของศีลธรรมความรับผิดชอบชั่วดีเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้นตัวอย่างของกฎศีลธรรมหรือจาริตของไทยเช่นห้ามพ่อแต่งงานกับลูกสาวของตัวเองและห้ามลูกทุตีพ่อแม่ เป็นต้น

๓. กฎหมาย (Laws) เป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่รัฐบัญญัติขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรโดยองค์การทางการเมืองการปกครองและได้รับการรับรองจากองค์การของรัฐเพื่อควบคุมบุคคลในสังคม หากผู้ใดฝ่าฝืนย่อมได้รับการลงโทษตามกฎหมายได้แก่ระเบียบข้อบังคับพระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกาและพระราชบัญญัติเป็นต้น กฎหมายที่ดีต้องทันต่อเหตุการณ์หรือเป็นกฎหมายที่คาดการณ์ข้างหน้าได้หรืออาจเป็นกฎหมายตามจาริตประเพณี เช่นกรณีกฎหมายของประเทศอังกฤษเป็นต้น^๘

กฎหมายจึงจำเป็นและเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์แต่ละคนอย่างมาก ตั้งแต่มนุษย์อยู่ในครรภ์มารดา กฎหมายก็เข้ามารับรองสิทธิของทารกในครรภ์มารดา พอทารกคลอดออกมาแล้ว กฎหมายก็บังคับให้เจ้าบ้านหรือบิดามารดาไปแจ้งเกิด เมื่อโตขึ้นมากกฎหมายก็บังคับให้ทำ

^๖ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๒.

^๗ มานิตย์จุมปา, “สังคมและความประพฤติ” ‘‘ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย’’, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า๑-๒.

^๘ วิชรา คลายนาทร และคณะ, สังคมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๓), หน้า ๑๓.

บัตรประชาชน พอแต่งงานกฎหมายก็บังคับให้จดทะเบียนสมรส พอแก่ตัวลงใกล้ตาย กฎหมายก็เปิดโอกาสให้สามารถกำหนดการเผื่อตาย โดยการทำพินัยกรรม จนกระทั่งตายกฎหมายก็บังคับให้ผู้พบเห็นการตายแจ้งเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น^๙ เมื่อกฎหมายเข้ามาเกี่ยวพันชีวิตของเราเช่นนี้จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษากฎหมายเพื่อให้ทราบถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองที่มีตามกฎหมายเพราะกฎหมายเกิดขึ้นพร้อมกับสังคม กฎหมายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีมีความสัมพันธ์กับสังคม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่ลำพังคนเดียวได้ แต่การที่มนุษย์อยู่รวมกันในสังคม อาจเกิดความขัดแย้งและกระทบกระทั่งกันได้ ดังนั้นมนุษย์จึงต้องถูกควบคุมด้วยปทัสถานทางสังคมซึ่งได้แก่ศีลธรรม ศาสนา ประเพณี และกฎหมาย^{๑๐}

เพราะการที่มนุษย์รวมกันได้เป็นหมู่คณะจะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมโยงให้กลายเป็นสังคม การมาอยู่รวมกันอย่างถาวรได้จะต้องมีสิ่งที่เป็นตัวเชื่อมโยงกันที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์กัน ทำให้มนุษย์อยู่รวมกันอย่างสงบและเป็นระเบียบเรียบร้อย กลายเป็นสังคมอย่างที่เราเห็นและเป็นอยู่^{๑๑} โดยเริ่มต้นที่ครอบครัวซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมมนุษย์เพราะมนุษย์ไม่เคยเริ่มมีชีวิตอย่างโดดเดี่ยว แต่มนุษย์นั้นเกิดมาก็ต้องอยู่ในแวดวงมนุษย์เสมอ อย่างน้อยที่สุดเมื่อคลอดออกมาจากครรภ์มารดา ก็มีแม่เป็นผู้เลี้ยงดูคอยดูแลจนเติบโต แล้วยังไปมีความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก สามีกับภรรยา หรือเพื่อนกับเพื่อน เป็นต้น ที่กล่าวมานี้เป็นรากฐานที่ตั้งของเกลียวสัมพันธ์ของมนุษย์อันสลับซับซ้อนที่ก่อให้เกิดสังคมอันดับแรกคือ ครอบครัว สังคมนี้เป็นสังคมที่คนกับคนมีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเอง ระวังข้อพิพาทโดยวิธีอะลุ่มอล่วยไม่รุนแรง ไม่เคร่งครัด เพราะเป็นการปกครองแบบพ่อปกครองลูกภายในวงญาติใกล้ชิด ต่อมาเมื่อครอบครัวขยายตัวขึ้น แยกบ้านออกเป็นครอบครัวแต่ยังมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติ แม้ความใกล้ชิดความสนิทสนมน้อยลง แต่กฎเกณฑ์ความประพฤติที่ใช้ในครอบครัวก็ยังคงใช้กันอยู่อย่างเดิม บรรยายภายในสังคมใหญ่แตกต่างไปจากสังคมเล็ก ความสนิทสนมจะน้อยลง เมื่อเกิดความขัดแย้งวิวาทกันก็ต้องมีการชี้ขาดตัดสินอย่างเคร่งครัดและเอาจริงเอาจังมากขึ้น บางครั้งอาจใช้กำลังบังคับด้วยความรุนแรง ความสัมพันธ์จึงตึงเครียดและเคร่งครัด ในกรณีเช่นนี้ศีลธรรมจึงไม่เพียงพอที่จะบังคับใช้เหตุการณ์ลักษณะนี้

ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเมื่อสังคมได้วิวัฒนาการจากสังคมเกษตรกรรมแบบเรียบง่ายเข้าสู่สังคมอุตสาหกรรม และสังคมข่าวสาร การบริการในรูปแบบต่างๆ มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้นทั้งแง่โครงสร้างและหน้าที่ทางสังคม ตลอดทั้งปทัสถานทางสังคม ทำอย่างไรจะมีความยุติธรรมและชอบธรรมต่อกันระหว่างผู้เป็นญาติและผู้ที่ไม่ใช่ญาติ จึงเกิดความจำเป็นต้องบังคับให้มีความเป็นธรรมจากกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน เพื่อตัดสินชี้ว่าใครผิดก็ว่ากันไปตามผิด และบังคับบัญชาความผิดถูกนั้นเป็นไปอย่าง

^๙ วิชาฐาน แสงสุขและจิตติพร ลิ้มแหลมทอง, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^{๑๐} สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไปเล่มที่ ๑ ความรู้กฎหมายทั่วไป (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๐), หน้า ๓๑.

^{๑๑} วิชาฐาน แสงสุขและจิตติพร ลิ้มแหลมทอง, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, หน้า ๔.

เครื่องครัด กฎเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอนและมีการบังคับโดยเครื่องครัดเหล่านี้ เรียกว่า “กฎหมาย”^{๑๒} ถ้าเข้าถึงธรรม (ธรรมนิยาม) ซึ่งเป็นฐานของกฎหมายได้ก็จะกลายเป็นนิติศาสตร์ที่แท้ ไม่ควรยึดติดในสมมติ ทั้งนี้ ต้องไม่ละเลยเพิกเฉยต่อปทัสถานทางสังคมส่วนอื่น ซึ่งมีรากฐานอันเนื่องด้วยศีลธรรม ศาสนาและปรัชญาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งมีอรรถกถาอธิบายโดยลำดับ ดังนี้

๓. กฎหมายในมุมมองของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาถือว่าทุกคนมีความเท่าเทียมกันโดยธรรมตามหลักการที่ว่าทุกคนล้วนตกอยู่ใต้อำนาจของกฎธรรมชาติเดียวกัน ทุกคนจะต้องเกิดแก่เจ็บและตายเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ทุกคนต้องได้รับผลตามที่ตนได้กระทำไว้ ซึ่งเป็นสัจธรรมและยอมรับกันโดยทั่วไป ดังนั้น การที่จะให้ทุกคนอยู่ในสังคมอย่างสันติสุข ผู้ปกครองหรือนักการเมืองที่ดี จะต้องมีธรรมะที่จะต้องเข้าไปแก้ไขปัญหามานเมืองให้เป็นไปตามธรรมะ^{๑๓} ระบบการที่มนุษย์จะมารวมตัวกันเป็นชุมชนและมีระเบียบแบบแผนในการเป็นอยู่ตลอดจนการดำเนินกิจการเพื่อให้มนุษย์เหล่านั้นได้ประโยชน์จากธรรมหรือจากการสอนของพระองค์อย่างเต็มที่พระองค์จึงทำการจัดตั้งและวางระบบแบบแผนในทางสังคมขึ้นมาการจัดตั้งนี้ก็คือตั้งเป็นชุมชนที่เรียกว่า “สังฆะ” สังฆะนั้นไม่ใช่บุคคลในภาษาไทยเรามองคำว่าสังฆะนี้เป็นตัวพระภิกษุไปความจริงคำว่า “สังฆะ” หมายถึงหมู่หรือชุมชนหมายความว่าต้องมีคนจำนวนหนึ่งมารวมกันไม่ใช่คนเดียวแต่ตัวสังฆะที่แท้จริงก็คือชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมาเมื่อตั้งเป็นชุมชนขึ้นมาแล้วและเมื่อคนที่มารวมกันเข้ามีระเบียบแบบแผนในความเป็นอยู่และการสัมพันธ์กันคือมีวินัยธรรมก็จะเข้าถึงประชาชนหรือหมู่ชนได้จำนวนมากไม่ใช่เป็นประโยชน์ที่ละน้อยเป็นอันว่าเดิมนั้นก็มีธรรมแต่เพื่อให้คนหมู่ใหญ่ได้ประโยชน์จากธรรมจึงมีวินัยขึ้นมาจัดสรรความเป็นอยู่ของหมู่มนุษย์ให้เกิดมีโอกาสนดีที่สุดที่จะใช้ธรรมให้เป็นประโยชน์หรือได้ประโยชน์จากธรรมนั้นรวมความว่าวินัยก็คือการจัดโครงสร้างวางระบบแบบแผนของชุมชนหรือสังคมเพื่อให้หมู่มนุษย์มาอยู่ร่วมกันโดยมีความเป็นอยู่และความสัมพันธ์ที่ดีงามที่จะให้ได้รับประโยชน์จากธรรมนั่นเองจุดหมายที่แท้ก็คือให้หมู่มนุษย์จำนวนมากได้ประโยชน์จากธรรม^{๑๔}

นักปกครองผู้ยิ่งใหญ่ตามหลักการของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “จักรพรรดิ” ผู้เป็นธรรมราชาก็ต้องเคารพธรรมถือธรรมเป็นใหญ่จัดดำเนินการปกครองโดยธรรม^{๑๕} ยึดธรรมวินัยเป็นแดนหรือหัวใจในการปกครอง ธรรมะจึงเป็นทั้งฐานของวินัยและเป็นทั้งจุดหมายของวินัยซึ่งมีอรรถกถาอธิบายโดยสังเขป ดังนี้

๑ธรรมเป็นฐานของวินัยหมายความว่าต้องรู้ความจริงของกฎธรรมชาติจึงจะสามารถมาจัดตั้งวางระบบแบบแผนในหมู่มนุษย์เพื่อให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากธรรมนั้นได้ถ้าไม่รู้สิทธิหน้าที่

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖-๗.

^{๑๓} พุทธศาสนิก, ธรรมะกับการเมือง. (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรประกาย, ๒๕๔๘), หน้า ๔๘.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เพชรประกาย, ๒๕๕๐) หน้า ๑๔-๑๕.

^{๑๕} ที.ปา.๑๑/๓๕/๖๔.

เสรีภาพ และการเคารพระหว่างผู้ใช้อำนาจอรัฐและประชากรราษฎร์ ผู้อยู่ภายใต้อำนาจอรัฐดังกล่าว การจัดตั้งก็ผิดพลาดหรือไร้ความหมาย

๒. ธรรมเป็นจุดหมายคือการที่ให้นุชนมาอยู่ร่วมกันและมีการจัดตั้งระเบียบแบบแผนทั้งหมดนั้นก็เพื่อช่วยให้มนุษย์เข้าถึงและได้รับประโยชน์จากธรรมนั่นเอง

ดังนั้นธรรมจึงเป็นทั้งเบื้องต้นและที่สุดแห่งวินัยถ้าปราศจากธรรมวินัยก็ไม่มีความหมายไว้ประโยชน์แต่ถ้ามีแต่ธรรมเป็นของจริงตามธรรมชาติแม้จะมีคนที่รู้ธรรมแต่ไม่สามารถมาจัดสรรให้เกิดประโยชน์แก่คนหมู่มากได้ธรรมนั้นก็ไม่ได้เกิดประโยชน์เท่าใดนักทั้งๆที่มีอยู่เป็นความจริงดังนั้นสองอย่างนี้จึงต้องอิงอาศัยกันเมื่อครบทั้งสองอย่างจึงเป็นพระพุทธานุสา^{๑๖}

วินัยเป็นเครื่องจัดสรรให้เกิดโอกาสที่เป็นฐานของการพัฒนาสู่การสร้างสรรค์ที่สูงขึ้นวินัยเป็นเครื่องจัดสรรให้เกิดโอกาสทำให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบและมีโอกาสเกิดขึ้นทำให้ทำอะไรก็ได้คล่องดำเนินชีวิตได้สะดวกดำเนินกิจการได้สะดวกถ้าชีวิตและสังคมไม่มีระเบียบไม่เป็นระบบก็จะสูญเสียโอกาสในการที่จะดำเนินชีวิตและทำกิจการของสังคมให้เป็นไปด้วยดีตลอดจนทำให้การพัฒนาได้ผลดี^{๑๗} หลักการต่างๆเหล่านั้นนอกจากนำมาเป็นหลักในการบัญญัติข้อกฎหมายแล้วบางทีก็มีอยู่ในรูปที่เป็นคติธรรมหรือหลักคำสอนธรรมที่เป็นหลักการทั่วไปซึ่งไม่ได้บัญญัติไว้เป็นสิกขาบทในทางวินัยมีหลายอย่างที่เป็นเครื่องสนับสนุนมีการพัฒนามนุษย์ในด้านความสัมพันธ์ ทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชนมีเมตตากรุณาธรรมทางกายกรรม วชิกรรม และมโนกรรม เป็นต้น

พระพุทธานุสาเห็นว่า มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์โลกที่ผ่านการพัฒนาการจนถึงขั้นที่อาจเรียกได้ว่าสมบูรณ์แบบการแสดงออกทางกายวาจาของมนุษย์เรียกว่าพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นผลมาจากการแสดงปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าในสถานการณ์ต่างๆการกระทำของมนุษย์อาจสังเกตเห็นได้ชัดเจนได้แก่การกระทำทางกายเช่นการยืนเดินนั่งนอน เป็นต้นเรียกว่า “กายกรรม” การกระทำทางวาจาได้แก่การพูดสนทนาการทักทายและการสั่งสอน เป็นต้นเรียกว่า “วจีกรรม” ส่วนการกระทำที่ซับซ้อนมากขึ้นยากต่อความเข้าใจต้องติดตามสังเกตวิเคราะห์ตีความและประเมินค่าเป็นการกระทำทางใจเช่นการคิดการจำการลืมการเรียนรู้แรงจูงใจเจตคติความเมตตาหรือความรัก เป็นต้นเรียกว่า “มโนกรรม”^{๑๘} พฤติกรรมของมนุษย์ทั้งลักษณะมีได้อยู่แยกจากกันแต่ทำงานผสมผสานเป็นจริงหรือจริยาตามลักษณะความประพฤติที่ทาสอยู่ประจำอยู่ในสันดานพื้นเพจิตใจหรือลักษณะอุปนิสัย๖ ประเภทคือราคะจริตโทสะจริตโมหะจริตสัทธาจริตพุทธิจิตวิตกจริต^{๑๙} ในทางจิตวิทยาตะวันตกทั่วไปเรียกลักษณะทั่วไปของบุคคลว่าบุคลิกภาพ (Personality) ซึ่งรวมหมายถึงคุณสมบัติภายในและพฤติกรรมเฉพาะบุคคลโดยรวมในพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าพฤติกรรมมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิดเพราะกายกับจิตต่างก็อาศัยซึ่งกันและกันกายเป็นที่อาศัยของจิตและจิตเป็นผู้ควบคุม

^{๑๖} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๑๖.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙.

^{๑๘} เรียมศรีทอง, พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๕.

^{๑๙} ชุม. (ไทย) ๒๙/๑๕๖/๔๓๐.

ภายในสำหรับการรับรู้และการเรียนรู้โดยผ่านการทำงานของจิตส่งผลกระทบต่อสภาพทางกาย ดังนั้นมนุษย์จะทำดีหรือชั่วขึ้นอยู่กับสุขหรืออยู่อย่างทุกข์ขึ้นอยู่กับสภาพทางจิตเพราะภาวะจิตใจที่ดีหรือไม่ดีนั้นจะเป็นตัวผลักดันให้เกิดพฤติกรรมดีหรือไม่ดีตามดังพุทธพจน์ในคาถาคัมภีร์ธรรมบทว่า...ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจประเสริฐที่สุดสำเร็จแล้วแต่ใจถ้าบุคคลมีใจอันโทษประทุษร้ายแล้วกล่าวอยู่ก็ทำอยู่ก็ทำตามทุกข์ยอมไปตามบุคคลนั้นเพราะทุจริต๓อย่างนั้นเหมือนล้อหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้ลากเกวียนไปอยู่ฉะนั้น”^{๒๐}

ดังนั้น กฎหมายในมุมมองของพระพุทธศาสนาจึงหมายถึง กฎมนุษย์ (กติกาทิมนุสย บัญญัติขึ้น) อาจเรียกว่า “วินัย” หรือ กฎหมายที่มีกฎธรรมชาติ (ธรรมชาติ) มีหลักธรรมและหลักความชอบธรรมเพื่อธรรมที่เป็นพื้นฐานในการปกครอง การบริหารองค์กร กฎหมายที่มีธรรม (ธรรมนิยาม) เป็นฐาน นั้นหมายความว่า กฎหมาย กฎมนุษย์ บัญญัติธรรม ต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติ ตามนัยแห่งพุทธธรรม ไม่หลงติดในสมมติกฎหมายเป็นการสร้างสังคมที่ดีขึ้นมาเพื่อเป็นสภาพเอื้อให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเข้าสู่ชีวิตที่ดีงามการบัญญัติกฎหมายก็จะเน้นการสร้างคนดีเพราะเป็นเครื่องฝึกมนุษย์ให้ขึ้นไปสู่ชีวิตที่ดีงามเมื่อกฎหมายเป็นสิกขาบทคือเป็นเครื่องฝึกตนกฎหมายก็จะเป็นเครื่องมือในการสร้างคนดี โดยอาศัยหลักธรรมมาเป็นหลักปฏิบัติ เช่น

พรหมวิหาร หมายถึง หลักประพฤติปฏิบัติอันพึงปฏิบัติต่อตนเองต่อผู้อื่นและต่อสังคม เพื่อให้เกิดความดีความถูกต้องและความเจริญรุ่งเรืองในสังคมประกอบด้วย

๑.เมตตาคือ การกระทำหรือการแสดงออกทางกายวาจาใจที่ถูกต้องด้วยความรักใคร่ปรารถนาให้เป็นสุขมีจิตไมตรีและเป็นประโยชน์กับบุคคลทั่วไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมอันก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขต่อตนเองผู้อื่นและสังคม

๒. กรุณาหมายถึงการกระทำหรือการแสดงออกทางกายวาจาใจที่ถูกต้องด้วยความคิดช่วยให้พ้นทุกข์ใฝ่ใจอันปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของบุคคลทั่วไป

๓. มุทิตาหมายถึงการกระทำหรือการแสดงออกทางกายวาจาใจที่ถูกต้องด้วยความยินดีในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุขมีจิตผ่องใสบันเทิงกปรกด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอต่อบุคคลทั้งหลายดำรงในปกติสุขพลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้มีสุขเจริญงดงามยิ่งขึ้นไป

๔. อุเบกขาหมายถึงการกระทำหรือการแสดงออกทางกายวาจาใจที่ถูกต้องด้วยความยุติธรรมดำรงอยู่ในธรรมที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาคือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจราชซึ่งไม่เอนเอียงด้วยรักและชังพิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำแล้วอันควรได้รับผลดีหรือชั่วสมควรแก่เหตุอันตนประกอบพร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม

อคติ ๔ หมายถึง ความไม่ลำเอียง ไม่เบี่ยงเบนจากความยุติธรรม เป็นสิ่งไม่ควรประพฤติได้แก่ ฉันทาคติ คือ ลำเอียงเพราะรัก, โทสาคติ คือ ลำเอียงเพราะชัง, ภยาคติ คือ ลำเอียงเพราะกลัว, โมหาคติ คือ ลำเอียงเพราะไม่รู้หลักธรรมข้อนี้เห็นว่าสำคัญที่จะต้องละเว้นอคติ๔ผู้ใช้กฎหมายจะต้องนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคมผู้ปกครองต้องละเว้นจากอคตินี้อย่างเด็ดขาดให้ได้

^{๒๐} พ.ร.บ. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

เพราะเป็นทางแห่งความประพฤติที่ผิดเป็นหายนธรรมในสังคมอย่างยิ่งเป็นฐานอันไม่พึงถึง๔ประการ ดังนี้

๑. ฉันทาคติลำเอียงเพราะชอบเพราะพอใจหรือเพราะรักในผู้หนึ่งจึงทำให้ผู้หนึ่งได้ดีเป็นคนเด่นในสังคม

๒. โทสาคติลำเอียงเพราะชังไม่ชอบหน้าไม่พอใจในผู้หนึ่งแม้เขาทำดีหรือถูกต้องเพียงใด ความดีก็ไม่ปรากฏ

๓. โมหาคติลำเอียงเพราะหลงหรือเขลาไม่รู้ความจริงไม่เห็นความดีของเขามักจะเห็นผิดพลาดไป

๔. ภยาคติลำเอียงเพราะขลาดกลัวอาจจะกลัวเพราะเขามีเงินมีทองมีอำนาจมีญาติพี่น้องใหญ่โตกว้างขวางในสังคม

การปกครองคนหรือจะปกครองผู้อื่นนักปกครองขาดความยุติธรรมขาดความเที่ยงตรงเสียแล้วชุมชนนั้นสังคมนั้นและรัฐนั้นก็เกิดความระส่ำระสายเกิดความไม่เรียบร้อยเพราะมีความไม่เสมอหน้ากันผู้เป็นนักปกครองจะต้องใช้ความเที่ยงตรงใช้หลักของความยุติธรรมดเว้นไม่ประพฤติสิ่งที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมที่จะก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมคือจะต้องละเว้นจากความลำเอียงก็คือหลักของอคติ๔นี้เป็นประการสำคัญ

อุปนิยธรรม๗หมายถึงหลักการของการอยู่ร่วมกันหมายถึงกระบวนการที่ทำให้เกิดความสมานฉันท์ สามัคคีปรองดอง ๗ ประการ ได้แก่ ๑) หมั่นประชุมกันเนื่องๆ๒) ประชุมหรือเลิกประชุม และทำกิจของส่วนรวมอย่างพร้อมเพรียงกัน๓) การบัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติ ไม่ถอนสิ่งที่ได้บัญญัติไว้แล้วยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมที่บัญญัติไว้๔) เคารพนับถือเชื่อฟังและให้เกียรติแก่ผู้เป็นประธาน ผู้บริหารหมู่คณะ และปฏิบัติตามหลักธรรมที่บัญญัติไว้๕) ให้เกียรติ ให้ความปลอดภัยแก่สตรี๖) เคารพนับถือบูชาพระเจดีย์ทั้งหลายหรือสิ่งที่คนส่วนรวมเคารพบูชาและ ๗) จัดการอารักขาแก่ศาสนสถาน ศาสนบุคคลในศาสนาต่างๆ

เบญจศีล หมายถึง ความประพฤติชอบทางกายและวาจา ได้แก่ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อยการรักษาปกติตามระเบียบวินัยข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว, การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน ประกอบด้วย

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี เว้นจากการฆ่าการประทุษร้ายกัน เจตนาเป็นเครื่องดเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน การทำร้ายร่างกายคนและสัตว์แล้วมีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความปรารถนาดีและสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสัตว์อื่น ศีลคือสิ่งที่พระพุทธศาสนาสอนให้คนรู้จักงดเว้นจากสิ่งไม่ดีถ้าใครทำผิดศีลพระพุทธศาสนาไม่มีโทษทัณฑ์ที่หนักไต่เพียงแต่มีคำกล่าวที่ว่าใครทำไม่ดีต้องไปรับโทษในนรกหรือรับผลกรรมในชาติหน้าแต่สำหรับภุมมาอายุนั้นให้นำผู้กระทำความผิดมารับโทษทางกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๒๘๘กำหนดว่า ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ถือว่ามีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา

๒) อทินนาทานา เวรมณี เว้นจากการถือเอาของที่เรามิได้ให้กฎหมายอาญานั้นให้นำผู้กระทำความผิดมารับโทษทางกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๓๔ ผู้ใดเอาทรัพย์สินของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต

๓. กาเมสุมิฉฉาจารา เวรมณี เว้นจากการประพฤติดิในกาม คดีเกี่ยวกับความผิดทางเพศ ฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๗๖ ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดข่มขืนหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตนโดยขู่เชือดด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น

๔. มุสาวาทา เวรมณี เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง โดยมีข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ หมิ่นประมาท ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖ ระบุถึงการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทไว้ว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียงถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๘ หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ถ้าความผิดฐานหมิ่นประมาทได้กระทำให้โดยการโฆษณาด้วยเอกสาร ภาพวาดภาพระบายสี ภาพยนตร์ ภาพหรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ แผ่นเสียง หรือสิ่งบันทึกเสียง บันทึกภาพหรือบันทึกอักษรกระทำให้โดยการกระจายเสียง หรือการกระจายภาพหรือโดยกระทำการป่าวประกาศด้วยวิธีอื่นผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท

หรือ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๓ ดูหมิ่นซึ่งหน้า การหมิ่นประมาทบุคคลธรรมดาเป็นความผิดอันยอมความกันได้ในทางกฎหมายได้นิยามคำว่าหมิ่นประมาทไว้ว่า “ผู้ใดใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามโดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นหรือถูกเกลียดชัง ผู้นั้นกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท” ซึ่งมีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับหากกระทำความผิดโดยการโฆษณาต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปีและปรับไม่เกินสองแสนบาท ส่วนการหมิ่นซึ่งหน้านั้น อยู่ในหมวดลหุโทษของประมวลกฎหมายอาญา เป็น “การดูหมิ่นผู้อื่นซึ่งหน้าหรือด้วยการโฆษณา” (มาตรานี้ไม่ได้มีกล่าวถึงความเกี่ยวข้องต่อบุคคลที่สามไว้) มีโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือนหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๕. สุราเมรยมุขยิฏฐา เวรมณี เว้นจากน้ำเมาคือสุราและสิ่งเสพติดให้โทษ ในขณะที่เมาสุราหรือของเมาอย่างอื่น”พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.๒๕๒๒ (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติว่า “มาตรา ๑๖๐ตรี ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๔๓ (๒) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับตั้งแต่ห้าพันบาทถึงสองหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับและให้ศาลสั่งพักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของผู้ผู้นั้นมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่

เบญจธรรม หมายถึง ธรรม ๕ ธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ ได้แก่

๑. เมตตาและกรุณา คือ การกระทำที่ประกอบด้วยความเมตตารักใคร่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ให้ผู้อื่นมีความสุขเจริญ

๒. สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบอาชีพในทางสุจริตไม่ผิดต่อกฎหมายและศีลธรรม

๓. **กามสังวร** คือ การสำรวมในกามไม่คิดแย่งชิงของรักของผู้อื่น รู้จักยับยั้งชั่งใจในการควบคุมตนเองทางด้านการารมณ์ ไม่หลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

๔. **สัจจะ** คือ ความยุติธรรม ความสัตย์ ความซื่อตรง

๕. **สติสัมปชัญญะ** คือ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรทำ

จะเห็นว่ากฎหมายไม่ใช่เป็นเพียงระเบียบข้อบังคับเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์หรือความประพฤติเท่านั้นแต่เป็นเครื่องกำหนดการจัดวางระบบและกำหนดกิจการต่างๆของสังคมว่าจะทำอย่างไรกันด้วยเพราะฉะนั้นกฎหมายจึงไม่ได้มีความหมายแคบๆอย่างในภาษาไทยคือกฎหมายไม่ใช่เป็นเพียงระเบียบความประพฤติของคนเท่านั้นแต่วินัยหมายถึงระบบการจัดสรรสังคมทั้งหมดการจัดระเบียบการอยู่ร่วมกันของมนุษย์การจัดระเบียบกิจการของสังคมซึ่งจะให้เป็นอย่างไก็ต้องมีกติกาที่มีข้อกำหนดที่ให้หมายรู้ว่าจะดำเนินไปอย่างไรเพราะฉะนั้นกฎหมายจึงครอบคลุมความเป็นอยู่และการดำเนินกิจการทั้งหมดของสังคมมนุษย์กิจการด้านเศรษฐกิจจะดำเนินไปอย่างไรกฎหมายก็เป็นตัวบ่งบอกการปกครองจะดำเนินไปอย่างไรกฎหมายก็เป็นตัวกำหนดการดำเนินชีวิตของบุคคลจะมีขอบเขตแค่ไหนคนจะสัมพันธ์กันภายในขอบเขตอย่างไรกิจการใดจะดำเนินไปอย่างไรกฎหมายก็จะก้าวเข้าไปคุมทั้งหมดดังนั้นวิชากฎหมายจึงครอบคลุมกิจกรรมทุกอย่างในการดำเนินชีวิตและกิจการทุกอย่างของสังคมและจึงมีทั้งกฎหมายที่คุมคนคุมความประพฤติของคนและกฎหมายที่วางระบบกิจการที่ดำเนินการโดยคนคือเรื่องของคนที่อยู่ในสังคมนี้กฎหมายคุมหรือครอบคลุมหมดอย่างไรก็ตามเท่าที่เป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคำว่าโดยสรุป กฎหมายมีความหมายหรือสารัตถะที่เป็นการครอบคลุมกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ในสังคมนั้นแต่ดูคล้ายจะเป็นจริงเท่านั้นแต่หาได้เป็นจริงแท้ไม่กฎหมายคุมเกี่ยวกับกฎแห่งกรรมในไตรทวาร คือกายกรรม วาจากรรมและมโนกรรมซึ่งเป็นไปตามหลักกฏจักรกล่าวคือกิเลส กรรม วิบากกรรมแห่งพุทธธรรม

๔. สรุปเชิงวิเคราะห์

ในปัจจุบันมีหลักการร่วมกันในการ จัดการปกครองเพื่อทำให้เกิดสังคมดีมีสันติสุขที่คนมีโอกาสพัฒนาชีวิตที่ดีงามในทางพุทธศาสนานั้นฐานเบื้องต้นแรกคือการเริ่มจากจุดที่มองว่าวินัยเป็นเครื่องฝึกมนุษย์หรือเป็นเครื่องพัฒนาชีวิตเพราะการที่เข้ามาอยู่ร่วมชุมชนนี้ก็คือการที่จะได้สภาพความเป็นอยู่สิ่งแวดล้อมบรรยากาศและโอกาสจากระเบียบและระบบการทุกอย่างที่จะช่วยเกื้อหนุนการเรียนรู้ฝึกศึกษาพัฒนาตัวเราทุกคนให้เข้าถึงชีวิตที่ดีงามยิ่งขึ้น^{๒๑} ถ้ามนุษย์ตั้งอยู่ในวินัยมีศีลแล้วก็มั่นใจได้ว่าชีวิตที่ดีงามจะเกิดขึ้นเป็นสัญญาณว่ามนุษย์จะมีการพัฒนาและมีชีวิตที่ดีงามในด้านหนึ่ง และอีกด้านหนึ่ง นิติศาสตร์แนวพุทธ หลักพุทธธรรม ตลอดจนปทัสถานทางสังคมด้านอื่นๆ เช่น ศีลธรรมและจารีตประเพณี เป็นต้น ถ้าจะพัฒนาชีวิตให้เป็นสุขนอกจากวินัยแล้วยังจำเป็นต้องนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในพัฒนาชีวิตในปัจจุบันซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการใช้ชีวิตประจำวันเพื่อจะ

^{๒๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, หน้า ๕๒.

ได้พัฒนาตนเองให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ทำกิจกรรมได้อย่างปกติสุขและยังได้ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นอยู่ใก้ล้นนิพพานยิ่งขึ้นนับเป็นการปฏิบัติที่ไม่เสื่อมถอยทำตนให้ตั้งอยู่ในศีลเป็นเบื้องต้นก่อนรู้จักวิธีคุ้มครองรักษาอินทรีย์(อินทรีย์สังวร) และรู้จักเพิ่มพูนสั่งสมบำเพ็ญความเพียร(สัมมาวายามะ)

ปัญหาและความสำคัญอยู่ที่ระดับพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติและของผู้ใช้อำนาจที่มีพฤติกรรมย่อหย่อนมองข้ามทั้งหลักนิติศาสตร์แนวพุทธและนิติศาสตร์แนวนิติธรรม ปรับสถานการณ์ทั้ง ๒ ส่วนเข้ากับสถานการณ์ด้านรัฐกิจของไทยยังไม่ดีพอ จึงก่อให้เกิดปัญหาจากการบริหารรัฐกิจเบี่ยงเบนไปจากหลักนิติรัฐ (Rules of Law) ห่างเหินจากหลักประชาธิปไตยและธรรมาธิปไตย นิยมแนวปฏิบัติบริหารงานรัฐกิจในแนวรัฐฐาธิปัตย์หรืออำนาจนิยม

บรรณานุกรม

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกและหนังสือทั่วไป

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ทรงศีล ป้อมพะเศวต. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์สถาบันราชภัฏเชียงใหม่, ม.ป.ป.

มานิตย์ จุมปา, “สังคมและความประหลาด” ใน ‘ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมาย’. กรุงเทพฯ มหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พุทธทาสภิกขุ. ธรรมะกับการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพชรประกาย, ๒๕๔๘.

สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไปเล่มที่ ๑ ความรู้กฎหมายทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๐.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพชรประกาย, ๒๕๕๐.

เรียม ศรีทอง. พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอิร์ดเวฟเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๒.

วัชร ปลายนาทร และคณะ. สังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๓.

วินัฏฐา แสงสุขและฐิติพร ลิ้มแหลมทอง. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๗.